

SZÁZADVÉG

NEMZETI SZUVERENITÁS A
NEMZETKÖZI JOG HÁLÓJÁBAN

TANULMÁNY

2025. 03. 11.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Nemzetközi VS. nemzeti.....	2
2. Problémák a nemzetközi jog alkalmazásában	3
2.1. A nemzetközi jog lehetőségei és korlátai	3
2.1.1. Lehetőségek a nemzetközi jog alkalmazásában	3
2.1.2. A nemzetközi jog implementálásának különböző módjai	3
2.1.3. A nemzetközi jog korlátai a nemzeti jogrendszerekben	4
2.1.4. A nemzetközi jogi normák végrehajtásának problémái	5
2.2. Az Európai Unió jogrendje és a szuverenitás	6
3. A nemzetközi jog és az állami szuverenitás közötti viszony folyamatosan változik	12

1. NEMZETKÖZI VS. NEMZETI

Napjainkban a nemzetközi jog és az állami szuverenitás közötti kapcsolat egyre nagyobb jelentőséggel bír. Az államok egymás közötti kapcsolatai és a nemzetközi szervezetek által kialakított jogi normák folyamatosan formálják a világ jogrendjét, miközben az egyes országok igyekeznek megőrizni önállóságukat és jogi integritásukat. A nemzetközi jog fejlődése számos előnyt hozott magával, ugyanakkor az államok számára egyre nagyobb kihívást jelent meghatározni, hogy meddig terjed nemzeti jogrendszerük autonómiája a nemzetközi jogi kötelezettségekkel szemben.

E tanulmány célja, hogy részletesen bemutassa *a nemzetközi jog alkalmazásának lehetőségeit és korlátait a különböző nemzeti jogrendszerek tükrében*. Középpontjában az a kérdés áll, hogy miként érvényesül a nemzetközi jog a nemzeti jogrendszerekben, és milyen tényezők befolyásolják ennek hatékonyságát. A nemzetközi jog és az állami szuverenitás kapcsolata ugyanis különösen fontos kérdés a modern világban, ahol az államok egyre inkább kénytelenek alkalmazkodni a globális szabályozási mechanizmusokhoz, ugyanakkor fenn kívánják tartani önállóságukat és döntési jogkörüket saját belső ügyeikben.

A tanulmány tárgyalja a nemzetközi jog alapvető funkcióit és védelmi szerepét. Emellett ismerteti a nemzetközi jog alkalmazásának különböző módszereit és rendszereit. Részletesen bemutatja a monista és dualista rendszerek közötti különbségeket, valamint azt, hogy az egyes államok miként ültetik át a nemzetközi jogi normákat saját jogrendjükbe. A monista felfogás szerint a nemzetközi jog és a belső jog egy egységes rendszert alkot, amelyben a nemzetközi jog közvetlenül alkalmazható a nemzeti jogrendszerekben. Ezzel szemben a dualista megközelítés szerint a nemzetközi jog és a belső jog két különálló normarendszer, amelyek között csak megfelelő jogi transzformáció útján alakulhat ki kapcsolat.

Ezek mellett a tanulmány a nemzetközi jog gyakorlati nehézségeire és korlátaira is koncentrálna. Részletesen foglalkozik az állami szuverenitás és a nemzetközi jog közötti konfliktusokkal, különösen azon esetekkel, amikor az államok ellenállnak bizonyos nemzetközi normák alkalmazásának. Elemzi a végrehajtási problémákat, valamint azon esettanulmányokat, amelyek bemutatják, hogy bizonyos államok hogyan próbálják megvédeni jogi és politikai önállóságukat a nemzetközi joggal szemben. A dolgozat például foglalkozik az Egyesült Államok és a Nemzetközi Büntetőbíróság viszonyával, az Európai Unió és egyes tagállamok közötti jogvitákkal, valamint a nemzetközi bíróságok döntéseinek végrehajtási problémáival.

Továbbá foglalkozik az Európai Unió jogrendszerével és annak a tagállami szuverenitásra gyakorolt hatásaival. Bemutatja az uniós jog elsőbbségének elvét, valamint azokat az eseteket, amikor az uniós jog összeütközésbe kerül a tagállamok alkotmányos normáival. Részletesen elemzi az Európai Bíróság fontosabb ítéleteit, amelyek formálták az uniós jog és a nemzeti jog viszonyát, mint például a Van Gend en Loos-, a Costa kontra ENEL- vagy a Melloni-ügyeket. A dolgozat külön figyelmet szentel annak is, hogy a nemzeti alkotmánybíróságok hogyan reagálnak az uniós jog elsőbbségére, például a német és lengyel alkotmánybíróság eseteinek bemutatásával.

A tanulmány végső célja, hogy feltárja, milyen lehetőségek és korlátok állnak a nemzetközi jog és az állami szuverenitás összehangolásában. Az elemzés során arra törekszünk, hogy gyakorlati javaslatokat fogalmazzunk meg a jogi és politikai konfliktusok kezelésére, különösen a nemzetközi jog végrehajtásának hatékonyságával és az állami szuverenitás védelmével kapcsolatban.

2. PROBLÉMÁK A NEMZETKÖZI JOG ALKALMAZÁSÁBAN

2.1. A nemzetközi jog lehetőségei és korlátai

2.1.1. Lehetőségek a nemzetközi jog alkalmazásában

A nemzetközi jog kulcsszerepet játszik mind az egyének jogvédelmében, mind az államok közötti együttműködés előmozdításában. Az emberi jogok védelmét számos nemzetközi egyezmény biztosítja, többek között az Európai Emberi Jogi Egyezmény 13. cikke, amely biztosítja a jogorvoslathoz való jogot, ugyanis a cikk szerint bárkinek, akinek az Egyezményben meghatározott jogait és szabadságát megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg. Emellett az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 2. cikk (3) bekezdése szintén kötelezi az államokat arra, hogy hatékony jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak az emberi jogi jogsértések esetén.

Az államok közötti együttműködés ösztönzését szolgálja az ENSZ Alapokmánya 1. cikkének (3) bekezdése, mely szerint az ENSZ célja a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, a konfliktusok megelőzése és igazságos rendezése. Elkötelezett a nemzetek közötti baráti kapcsolatok előmozdítása iránt az egyenjogúság és önrendelkezés elveinek tiszteletben tartásával, valamint támogatja az emberi jogokat és a nemzetközi együttműködést.

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés preambuluma nevesíti a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, a nemzetek közötti baráti kapcsolatok fejlesztését és együttműködésük megteremtését, mint célt.

2.1.2. A nemzetközi jog implementálásának különböző módjai

A monista felfogás szerint a nemzetközi jog és a belső jog egy egységes rendszert alkot, ahol a nemzetközi jog is használható a nemzeti jogrendszerekben anélkül, hogy külön átültetésre lenne szükség. E rendszeren belül a belső jog felsőbbiséget élvez a nemzetközi joggal szemben. A nemzetközi jog normái a belső jognak alárendelve érvényesülnek, így azokat az állam akár egyoldalú aktus útján is érvénytelenítheti, ha ellentétesnek találja belső normáival szemben. A monista elmélet gyökerei a természetjogi gondolkodásban keresendők, amelyek szerint minden jog egyetlen forrásból származik, és így a nemzetközi jog és a belső jog szabályai ugyanazon egységes jogrend részei. A monista felfogás egyik kiemelkedő képviselője Hans Kelsen. Kelsen szerint a jog egy piramisszerű struktúrát alkot, csúcsán egy alapnorma áll, amelyre minden más jogszabály visszavezethető, beleértve a nemzeti jogokat is.¹

A dualista felfogás szerint a nemzetközi jog és a belső jog két különálló és független normarendszert alkot, amelyek csak a megfelelő jogi transzformáció útján kapcsolódhatnak egymáshoz. Ezt az elméletet a 19. század végén dolgozta ki Heinrich Triepel, aki szerint a nemzetközi jog alapvetően az államok közötti kapcsolatokat szabályozza, míg a belső jog a polgárok és az állam viszonyát rendezi. Mivel a két rendszer eltérő jogalanyokra, jogforrásokra és alkalmazási területekre vonatkozik, a nemzetközi jog normái nem hatályosulhatnak közvetlenül egy adott állam belső jogrendjében. Ehelyett az államoknak saját belső jogalkotási

¹ : MOLNÁR Tamás – JAKAB András – FEKETE Balázs: A nemzetközi jog és a belső jog viszonya. *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018. <https://shorturl.at/HF2Yf>

mechanizmusaikon keresztül kell ezeket a normákat átalakítani és beépíteni a nemzeti jogba, amit transzformációs elvnek neveznek.²

A monista rendszert alkalmazó államok közé tartozik Franciaország, az Alkotmánya 55. cikkében rögzíti, hogy minden szabályosan megerősített, jóváhagyott nemzetközi szerződés vagy egyezmény, amennyiben azokat a másik szerződő fél is alkalmazza, kihirdetésük után a törvénynél magasabb szintűek. Németország jogrendszere szintén a monista elvet követi, amelyet a Német Szövetségi Köztársaság Alaptörvényének 25. cikke erősít meg. E rendelkezés értelmében a nemzetközi jog általános szabályai a szövetségi jog részét képezik. Megelőzik a törvényeket és a szövetségi terület lakosai számára közvetlenül állapítanak meg jogokat és kötelezettségeket. Hasonlóképpen Olaszország is a monista rendszert alkalmazza, Alkotmánya 10. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy az olasz jogrendszer alkalmazkodik a nemzetközi jog általánosan elismert szabályaihoz. A dualista rendszert alkalmazó államok közé tartozik például Írország. Az Európai Igazságügyi Portál szerint: „Írország dualista rendszerű állam, és ahhoz, hogy a nemzetközi megállapodások ne csak államok között, hanem az államon belül is jogerővel rendelkezzenek, azokat az Oireachtasnak a belső jog részévé kell tenni.”² Írország Alkotmányának 29. cikk (5) bekezdése szerint minden nemzetközi egyezményt, amellyel az állam részes féllé válik, a Képviselőház elé kell terjeszteni. A közalapokat terhelő nemzetközi egyezmények az államot csak akkor kötik, ha azokat a Képviselőház jóváhagyta. A nemzetközi egyezmények csak abban az esetben képezik a belső jog részét, ha a Parlament erről így rendelkezett.

A Nemzeti hitvallásban az Alaptörvény kijelenti, hogy Magyarország tiszteletben tartja más népek szabadságát és kultúráját, és együttműködésre törekszik a világ minden nemzetével.³ E kijelentést kiegészíti az Alaptörvény Q) cikke, mely szerint hazánk a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját és elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé. Tehát az Alaptörvény említett cikke általi „nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját” és a „nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé” kifejezések szerint az úgynevezett dualista rendszer érvényesül míg az „elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait” kifejezés esetében a monista rendszer kerül alkalmazásra.⁴

2.1.3. A nemzetközi jog korlátai a nemzeti jogrendszerekben

A nemzetközi jog és a nemzeti jogrendek közötti kapcsolatban a szuverenitás kérdése központi jelentőséggel bír. Az államok szuverenitásukból fakadóan saját belső ügyekben önállóan döntenek, és elvárják, hogy nemzetközi jogi kötelezettségeik ne sértsék alapvető nemzeti érdekeiket. Az állam azonban köteles valamennyi nemzetközi kötelezettségét jóhiszeműen teljesíteni. Az elv lényege, hogy levezethető belőle a nemzetközi jog elsőbbsége a nemzeti joggal szemben, ugyanis egyetlen állam sem hivatkozhat saját belső jogára nemzetközi kötelezettségeinek teljesítésével szemben.

Az állam szuverenitása hagyományosan azt jelenti, hogy az állam a legfőbb hatalom a saját területén és nincs alávetve semmilyen külső vagy belső hatalomnak, amely korlátozza a

² A tagállamok joga, *European e-Justice Portal*. 2025, https://e-justice.europa.eu/6/HU/national_legislation?IRELAND&init=true

³ ÁDÁNY Tamás: A nemzetközi jog és a belső jog kapcsolata. *Pázmány Péter Katolikus Egyetem*, 2020. <https://shorturl.at/gDhwU>

⁴ TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt: *Bevezetés az alkotmányjogba*. Budapest, ORAC Kiadó, 2021. 120.

döntéseiben. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az állam hatalma korlátlan lenne, ugyanis a modern jogfelfogás szerint az államhatalomnak két fő irányban vannak jogi korlátai: befelé az alkotmányjog és bizonyos nemzetközi jogi normák, kifelé pedig a nemzetközi jog és egyes alkotmányos kötelezettségek szabnak határt. Az alkotmányos demokráciákban az állami főhatalom a polgárok közösségéből ered, és ennek megfelelően az alkotmány határozza meg annak kereteit. Az állam tehát létrehozhatja jogrendszerét és államszervezetét, azonban ezt kizárólag az alkotmány és a nemzetközi jog előírásai szerint teheti meg. Ez azt jelenti, hogy a szuverenitás a modern értelemben jogilag kötött legfőbb hatalom, amely nem korlátlan, hanem a jogrendszer normáival és a nemzetközi joggal összhangban érvényesül.

2.1.4. A nemzetközi jogi normák végrehajtásának problémái

Kant szerint az államnak joga van saját érdekeit megvédenie.⁵ Az államok gyakran saját szuverenitásuk védelmében ellenállnak a nemzetközi jogi normák alkalmazásának, különösen akkor, ha azok ellentétesek belső politikai, gazdasági vagy kulturális érdekeikkel.

- Az Egyesült Államok kormánya számos lépést tett szuverenitásának védelme érdekében a Nemzetközi Büntetőbírósággal szemben. A Nemzetközi Büntetőbíróságot 2002-ben hozták létre, melynek alapját a Római Statútum képezi. Az Egyesült Államok 2000-ben aláírta a statútumot, de a Szenátus nem ratifikálta azt. 2002 májusában George W. Bush elnök felhatalmazta John Bolton akkori külügyminiszter-helyettest az aláírás visszavonására, mivel az Egyesült Államok úgy ítélte meg, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság veszélyezteti az Egyesült Államok szuverenitását és alkotmányos védelmeit. Donald Trump elnök 2018-ban szintén fontosnak tartotta nemzete szuverenitásának megőrzését, amikor kijelentette: „Amerika szuverén nemzet, és mindig az elsődleges prioritásunk polgáraink biztonsága” és további intézkedéseket tett annak érdekében, hogy megvédje azt a Nemzetközi Büntetőbíróságtól.⁶
- 2024 júniusában Neal Dunn kongresszusi képviselő támogatta a H.R. 8282 számú törvényjavaslatot⁷ az Illegitim bíróságok elleni küzdelemről szóló törvényről, amely szankciókat vezetne be a Nemzetközi Büntetőbíróság ellen, amennyiben az amerikai tisztviselők vagy szövetségeseik ellen vizsgálatot, letartóztatást, fogva tartást vagy vádemelést kezdeményezne. Dunn kiemelte, hogy a nemzetközi jog nem írhatja felül az Alkotmányt.⁸
- az Egyesült Államok ENSZ-missziójának hivatalos állásfoglalásában Richard Mills nagykövet kifejti, hogy az USA miért nem támogatja a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának kiterjesztését olyan államokra, amelyek nem részes felei a Római Statútumnak. Hangsúlyozza, hogy az Egyesült Államok kormánya meg akarja védeni az amerikai személyzetet az ICC igazságtalan és illegitim büntetőeljárás alá vonásával szemben, amely veszélyezteti az Egyesült Államok szuverenitását.⁹
- A 2024. július 4-i genfi ENSZ Emberi Jogi Tanács ülésén Kína elutasította a nyugati országok azon ajánlásait, amelyek nagyobb szabadságjogokat követeltek Hongkongban és az ujjurok számára Hszincsiangban. Chen Xu, Kína ENSZ-nagykövete kijelentette, hogy az emberi jogok terén Kínában nap mint nap előrelépés

⁵ BOROS János: *Immanuel Kant*. Budapest, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2018.

<https://shorturl.at/XO10x>

⁶ Fehér ház közleménye: <https://shorturl.at/qDL1H> 2018.09.10.

⁷ Az említett törvényjavaslat itt található: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/23>

⁸ Neal DUNN: *Congressman Dunn Votes to Sanction the International Criminal Court for Violating American Sovereignty*. 2024. 06.04. <https://shorturl.at/XoaWc>

⁹ Richard MILLS: *A Nemzetközi Büntetőbíróságról szóló ENSZ-közgyűlési határozat elfogadásával kapcsolatos álláspont magyarázata*. 2020.11.02. <https://shorturl.at/zgb3U>

történik, és visszautasította a politikailag motivált, Kína szuverenitását befolyásoló ajánlásokat.¹⁰

- Az Egyesült Nemzetek Tengerjogi Bírósága 2021-ben megállapította, hogy az Egyesült Királyságnak nincs szuverenitása a Chagos-szigetek felett, és bírálta Londont amiatt, hogy nem adta vissza a területet Mauritiusnak. A brit Külügyminisztérium szóvivője reagálva az ítéletre kijelentette, hogy az Egyesült Királyság továbbra is fenntartja szuverenitási igényét a Brit Indiai-óceáni Terület felett, amely 1814 óta folyamatos brit fennhatóság alatt áll. London szerint Mauritius soha nem rendelkezett szuverenitással a Chagos-szigetek felett, így az ENSZ döntését nem ismeri el.¹¹

A kifejtett esetek jól mutatják, hogy a nemzetközi jogi normák érvényesülése gyakran az államok politikai akaratán és érdekein múlik. Bár a nemzetközi jog célja az igazságosság és a jogrend fenntartása, az államok szuverenitásukra hivatkozva sokszor figyelmen kívül hagyják vagy elutasítják azokat a döntéseket, amelyek ellentétesek saját céljaikkal.

2.2. Az Európai Unió jogrendje és a szuverenitás

Az elsődleges jog az Európai Unióban a legmagasabb szintű jogforrás, mely az alapító szerződéseket foglalja magában. Ide tartozik a Római Szerződés, az EUMSZ és a Maastrichti Szerződés. Az uniós jog nemcsak az elsődleges jogra épül, hanem másodlagos és kiegészítő jogra is támaszkodik. A másodlagos jogforrásokat öt fő jogi aktus alkotja: a rendeletek, az irányelvek, a határozatok, a vélemények és az ajánlások. A kiegészítő jogforrások közé sorolható az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata, valamint az általános jogelvek, amelyek az uniós jog értelmezését és alkalmazását segítik.¹²

Az Európai Unió jogharmonizációs folyamata biztosítja, hogy a tagállamok jogrendszerei összhangban legyenek az uniós normákkal. A jogharmonizáció jogalapját az EUMSZ 114-118. cikkei képezik. Eszerint a belső piaci célú jogharmonizációs jogalapok az alábbiak:

- csupán a belső piacra vonatkozó jogi aktusok,
- a belső piacot közvetlenül érintő jogi aktusok,
- a belső piaci versenytorzuláshoz kötődő, speciális intézkedések,
- a szellemi tulajdonjoghoz tartozó jogharmonizációs célú jogi aktusok.

Ezek mellett az EUMSZ egyéb speciális jogharmonizációs jogalapot is tartalmaz, mint például a fogyasztóvédelem, a környezetvédelem és a népegészségügy vonatkozásában.¹³

Az uniós jogot különböző eszközök biztosítják, amelyek eltérő módon hatnak a tagállamok jogrendjére. A rendeletek általános hatállyal bírnak, teljes egészében kötelezőek és közvetlenül alkalmazandók, így automatikusan részévé válnak a nemzeti jogrendszernek, míg az irányelvek a tagállamokra bízzák a végrehajtás módját, csupán az elérendő célokat határozzák meg. A határozatok kötelező erővel bírnak, míg az ajánlások és vélemények nem rendelkeznek kötelező erővel, csupán útmutatásként szolgálnak.¹⁴

E téma kapcsán megemlítendő, hogy a Francovich és Bonifaci C-6/90. és C-9/90. számú egyesített ügyekben az EUB kimondta, hogy a tagállam köteles az

¹⁰ Emma FARGE: China rejects key Western calls for human-rights reforms at U.N. meeting. *Reuters*, 2024.07.04. <https://shorturl.at/y5Kjg>

¹¹ Andrew HARDING: UN court rules UK has no sovereignty over Chagos islands. *BBC*, 2021.01.28. <https://www.bbc.com/news/world-africa-55848126>

¹² Európai Unió *Az Európai Unió elsődleges joga*. Publications Office of the European Union, 2022. <https://n9.cl/mcpji>

¹³ MOHAY Ágoston: *Jogharmonizáció az Európai Unióban*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 8.

¹⁴ Európai Parlament: *Az európai uniós jog forrásai és hatálya*. 2024. <https://shorturl.at/yxDwR>

állampolgárok azon kárát megtéríteni, amely az átültetés előírt határidőn belül való elmaradásából vagy a helytelen átültetésből származik. Ezen ítélettel a bíróság ösztönözte a tagállamokat arra, hogy időben és megfelelően harmonizálják jogszabályaikat az uniós joggal.¹⁵

A téma szempontjából kiemelkedő fontosságú ügy a Van Gend en Loos-ügy¹⁶. Ez az Európai Bíróság egyik mérföldkőnek számító döntése, amely kimondta a közvetlen hatály elvét az uniós jog vonatkozásában.¹⁷ Az ügyben a Van Gend & Loos nevű holland szállítmányozási vállalat vitába keveredett a holland adóhatósággal, miután az adóhatóság magasabb vámot vetett ki egy Németországból importált vegyi anyagra.¹⁸ A vállalat az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó szerződés 12. cikkére hivatkozott, amely megtiltotta az importvámok emelését a tagállamok között.¹⁹ Az Európai Bíróság döntése értelmében az EGK Szerződés egyes rendelkezései közvetlenül alkalmazhatók a tagállamok bíróságai előtt, és azok nemcsak az államokra, hanem magánszemélyekre és vállalatokra is jogokat keletkeztetnek.²⁰ Ez azt jelenti, hogy az érintettek közvetlenül hivatkozhatnak az uniós jogra a nemzeti bíróságok előtt, függetlenül attól, hogy a tagállam azt saját jogrendjébe átültette-e vagy sem.²¹ Ez az ítélet jelentősen korlátozta a tagállamok jogalkotási szuverenitását, mivel kötelezővé tette az uniós jog alkalmazását a nemzeti bíróságok számára, függetlenül a belső jogi implementációtól. Ezzel megerősítette az uniós jog elsőbbségét és annak közvetlen érvényesülését a tagállamok jogrendjében.

A Costa kontra ENEL-ügy (1964) szintén meghatározó jelentőségű az Európai Unió jogtörténetében. Az ügy Olaszországban indult, amikor Flaminio Costa megtagadta az áramszámla befizetését az Ente Nazionale per l'Energia Elettrica (ENEL) nevű állami áramszolgáltatónak.²² Costa tiltakozásának oka az volt, hogy az olasz állam 1962-ben államosította az áramszolgáltatást, és álláspontja szerint ez sértette az Európai Gazdasági Közösség Szerződését (Továbbiakban: EGK), különösen a szabad verseny elvét és a monopóliumok tilalmát.²³ Az Európai Bíróság döntése értelmében az olasz állam intézkedése ellentétes volt az uniós jog elsőbbségének elvével, amely kimondja, hogy a tagállamok nem alkothatnak olyan nemzeti jogszabályokat, amelyek ellentétesek az uniós joggal.²⁴ Ez a döntés tovább korlátozta a tagállamok jogalkotási hatáskörét, mivel kimondta, hogy a nemzeti jog nem írhatja felül az uniós jogot, és a tagállamok csak olyan jogszabályokat alkothatnak, amelyek összhangban állnak az uniós rendelkezésekkel. A Van Gend en Loos-ügy után ez az ítélet tovább erősítette az uniós jog autonómiáját. Megállapította, hogy a tagállamok az alapítószerződések és saját alkotmányos rendelkezéseik alapján részben átruházták

¹⁵ Európai Bíróság. *Andrea Francovich és Danila Bonifaci és társai v. Olasz Köztársaság*. 1991. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:61990CJ0006>

¹⁶ van Gend en Loos-ügy

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=87120&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=523874>

¹⁷ KENDE – JENEY-SZÜCS i.m 488

¹⁸ van Gend en Loos-ügy

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=87120&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=523874>

¹⁹ EGK szerződés 12. cikk:

„Member States shall refrain from introducing between themselves any new customs duties on imports and exports or any charges having equivalent effect, and from increasing those which they already apply in their trade with each other”

²⁰ van Gend en Loos-ügy

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=87120&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=523874>

²¹ Uo.

²² Costra kontra ENEL-ügy

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=87399&pageIndex=0&doclang=hu&mode=req&dir=&occ=firs&t&part=1&cid=4911290>

²³ Uo.

²⁴ Uo.

szuverenitásukat az Unióra, és ennek eredményeként az uniós jog „önálló életre kelt”, önálló jogrendszeré vált. Az ítélet megerősítette, hogy az uniós jog közvetlenül alkalmazható és elsőbbséget élvez a tagállami joggal szemben, függetlenül attól, hogy az egy adott nemzeti alkotmánnyal vagy törvénnyel ellentétes-e.²⁵

Az Internationale Handelsgesellschaft-ügy (1970) szintén meghatározó jelentőségű volt az uniós jog elsőbbségének tisztázása szempontjából, különösen a nemzeti alkotmányokkal való viszonyát illetően.²⁶ Az ügy központi kérdése az volt, hogy az uniós jog elsőbbséget élvez-e a nemzeti alkotmányos rendelkezésekkel szemben.²⁷ A nemzeti alkotmányok általában a jogrendszer alapját képezik, mivel meghatározzák az állami intézmények szervezeti felépítését, az alapvető jogokat, valamint azokat a jogalkotási és bírósági kereteket, amelyek minden más jogforrásra és döntésre kötelező érvényűek. Ebből adódóan kiemelt jelentőségű annak tisztázása, hogy az uniós jog és a nemzeti alkotmányok viszonya miként alakul, hiszen egy demokratikus jogrendben az alkotmány az egyik legfőbb jogforrás.²⁸ Az ügy alapjául a német Internationale Handelsgesellschaft vállalat keresete szolgált, amely megtámadott egy uniós exportengedélyezési szabályt arra hivatkozva, hogy az ellentétes volt az akkori német jogi szabályozással. A vállalat ezért előzetes döntéshozatali eljárás keretében kérte az Európai Bíróság állásfoglalását.²⁹ Az Európai Bíróság döntésében kimondta, hogy az uniós jog elsőbbséget élvez a nemzeti alkotmányokkal szemben is.³⁰ Az indokolás szerint bármely eltérő döntés súlyosan veszélyeztetné az uniós jog egységességét és hatékonyságát, ezért az uniós jog alkalmazása nem korlátozható nemzeti alkotmányos rendelkezések által.³¹ Ez az ítélet jelentős korlátozást vezetett be a tagállamok alkotmányos szuverenitására, mivel kimondta, hogy még a legmagasabb szintű nemzeti jogforrások sem írhatják felül az uniós jogot. Hasonló elvet erősített meg a Melloni-ügy, amely kimondta, hogy a nemzeti alkotmányokban rögzített alapjogokra vonatkozó szabályozás sem érvénytelenítheti vagy írhatja felül az uniós jogot.³² Ez azt jelenti, hogy a tagállamok alkotmányos alapjogvédelmi rendszere sem biztosíthat az uniós joggal ellentétes vagy az uniós jog egységességét veszélyeztető védelmi szintet.³³ Összességében ezek az ítéletek tovább erősítették az uniós jog autonómiáját és elsőbbségét, valamint egyértelművé tették, hogy a tagállamok az uniós csatlakozással szuverenitásuk egy részét végérvényesen átruházták az Európai Unióra.

²⁵ KENDE – JENEY-SZÜCS i.m 489

²⁶ Internationale Handelsgesellschaft-ügy <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:61970CJ0011>

²⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) R.) cikk (1) bekezdés:

„Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja”

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 1 (3)

„Die nachfolgenden Grundrechte binden Gesetzgebung, vollziehende Gewalt und Rechtsprechung als unmittelbar geltendes Recht.”

Constitution of the United States of America Article VI.

„All Debts contracted and Engagements entered into, before the Adoption of this Constitution, shall be as valid against the United States under this Constitution, as under the Confederation.

This Constitution, and the Laws of the United States which shall be made in Pursuance thereof; and all Treaties made, or which shall be made, under the Authority of the United States, shall be the supreme Law of the Land; and the Judges in every State shall be bound thereby, any Thing in the Constitution or Laws of any state to the Contrary notwithstanding.

The Senators and Representatives before mentioned, and the Members of the several State Legislatures, and all executive and judicial Officers, both of the United States and of the several States, shall be bound by Oath or Affirmation, to support this Constitution; but no religious Test shall ever be required as a Qualification to any Office or public Trust under the United States.”

²⁸ BODNÁR Eszter-POZSÁR-SZENTMIKLÓSI Zoltán, Alkotmányos Tanok I, Budapest, (2021), 15-51.

²⁹ Internationale Handelsgesellschaft-ügy <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:61970CJ0011>

³⁰ Uo.

³¹ Uo

³² KENDE – JENEY-SZÜCS i.m 490

Melloni ügy <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-399/11>

³³ Melloni ügy <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-399/11>

Az Európai Unió jogrendjének egyik alappillére a szolgáltatások, a tőke, az áruk és a munkaerő szabad áramlása.³⁴ Ezek a szabadságjogok biztosítják az uniós polgárok nagyobb mobilitását, valamint az egységes piac működését. Az ügy alapját az a német hatósági döntés képezte, amely megtiltotta a Cassis de Dijon nevű francia likőr forgalmazását arra hivatkozva, hogy az alkoholtartalma (15-20%) nem felel meg a német jogszabályok által előírt minimális követelményeknek.³⁵ Az Európai Bíróság döntése szerint a német hatóságok eljárása ellentétes volt az uniós joggal, hiszen az áruk szabad mozgása elvének megfelelően egy tagállamban jogszerűen előállított és forgalomba hozott terméket egy másik tagállam nem tilthat ki önkényesen a piacáról.³⁶ A bíróság ezzel kimondta a kölcsönös elismerés elvét, amely szerint az uniós belső piac működése érdekében a tagállamoknak el kell fogadniuk egymás szabályozásait, kivéve, ha azokat nyomós közérdek, például közegészségügyi vagy fogyasztóvédelmi szempontok indokolják.³⁷ Ez az ítélet jelentősen csökkentette a tagállamok nemzeti kereskedelmi korlátozásait, és korlátozta gazdasági szuverenitásukat az importkorlátozások terén.³⁸ Ennek eredményeként elősegítette az egységes piac kialakítását, mivel a tagállamok nem alkalmazhattak indokolatlan vagy diszkriminatív szabályokat az importált termékekkel szemben.³⁹ A négy alapszabadsággal kapcsolatos ügyek közül kiemelkedő többek között a Van Binsbergen-, Sanz de Lera-, illetve a Bosman-ügy.⁴⁰

Az Európai Unió Bírósága számos ítéletében foglalkozott a tagállamok szuverenitásának kérdésével, különösen egyes speciális jogterületeken, például a büntetőjogban. Ezt a témát jól szemlélteti a Fransson-ügy, amely a ne bis in idem elv, vagyis a kétszeres eljárás és büntetés tilalmának uniós értelmezését tisztázta.⁴¹ Az ügy Hans Åkerberg Fransson, egy svéd állampolgár esetét érintette, akire először adóbevallási kötelezettségének megsértése miatt közigazgatási bírságot szabtak ki, majd ugyanazon tényállás alapján büntetőeljárás is indult ellene.⁴² Ez felvetette annak kérdését, hogy az Alapjogi Charta 50. cikkében rögzített ne bis in idem elv sérül-e, amely kizárja ugyanazon jogsértés miatt a kettős büntetést.⁴³ Az Európai Bíróság döntése kimondta, hogy nem zárható ki elvi szinten, hogy egy tagállam ugyanazon tényállás alapján közigazgatási és büntetőjogi szankciót is alkalmazzon.⁴⁴ Ugyanakkor, ha a közigazgatási szankció büntetőjogi jellegű, akkor az már a ne bis in idem elv hatálya alá esik, vagyis nem szabható ki kétszeres szankció. Ez az ítélet két fontos következtetést erősített meg: egyrészt a ne bis in idem elv nem abszolút érvényű, másrészt továbbra is érvényes az uniós jog elsőbbsége.⁴⁵ Ennek értelmében, ha egy nemzeti jogszabály ellentétes az uniós joggal vagy az Alapjogi Chartával, akkor azt a nemzeti bíróságok nem alkalmazhatják. A döntés következménye a tagállami szuverenítésra, hogy a büntetőjog területén sem

³⁴ Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) áruk szabad mozgása 28. cikk-29. cikk munkavállalók szabadmozgása 45. cikk szolgáltatások szabadmozgása 56. cikk tőkeszabad mozgása 63. cikk Az Európai Unió Alapjogi Chartája 15. cikk (2) bekezdés, 45 cikk (1)-(2) bekezdés,

³⁵ Cassis de Dijon-ügy <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:61978CJ0120>

³⁶ Uo

³⁷ Uo

³⁸ Uo

³⁹ Uo

⁴⁰ Van Binsbergen- ügy <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61974CJ0033>

Sanz de Lera-ügy <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-163/94>

Bosman-ügy <https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-HU-ARRET-C-0415-1993-200406769-05N00.html>

⁴¹ Fransson ügy

https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=429E57935EAE3B1DC5C12D3B30D19358?text=&docid=1342_02&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=969998 EUR-Lex - 62012CJ0370 - EN - EUR-Lex

⁴² Uo

⁴³ Alapjogi Charta 50. cikk „A kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”

⁴⁴ Fransson ügy

https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=429E57935EAE3B1DC5C12D3B30D19358?text=&docid=1342_02&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=969998

⁴⁵ Uo.

rendelkeznek a tagállamok teljes szabadsággal, mivel az uniós jog bizonyos mértékig korlátozza azt.⁴⁶ Ez azt jelenti, hogy az Európai Unió hatással bír a tagállamok büntetőjogi szabályozására, amennyiben az uniós joggal való összeegyeztethetőség kérdésessé válik. Pár döntés, amelyek hasonlóan érintették egy ország szuverenitásának kérdését az egyes speciális jogterületeken: Sayn-Wittgenstein-ügy (polgári jog)⁴⁷, Pringle-ügy (pénzügyi jog)⁴⁸ vagy esetleg a Laval-ügy (munkajog)⁴⁹.

Az Európai Unió Bíróságának és más nemzetközi szervezeteknek a tagállami szuverenitást érintő, egyre kiterjedtebb beavatkozásai eltérő reakciókat váltanak ki a tagállamok részéről. A szuverenitás fokozatos csorbulása sok esetben fokozott együttműködési igényt generál, mivel az államok számára kedvezőbb lehet egy tárgyalásos úton létrejött kompromisszumos megállapodás, mint egy külső, rájuk kikényszerített szabályozás.⁵⁰ Ezt a jelenséget jól szemlélteti az OECD és az Európai Unió szabályozási gyakorlata, amely egyre inkább nemzetközi szinten koordinálja a gazdasági és pénzügyi szabályokat.⁵¹ Példaként említhető az OECD által kidolgozott Globe II szabályozás, amely bizonyos államok számára kedvezőtlen hatású lehet, különösen azok számára, amelyek fiskális politikai eszközként kedvező adópolitikát alkalmaznak gazdasági növekedésük előmozdítása érdekében.⁵² Ennek ellenére a szabályozás kialakításában 140-nél több ország vett részt, amely arra utal, hogy még a potenciálisan hátrányos hatásokkal járó szabályok esetében is inkább a tárgyalásos részvételt választják az államok, mint a teljes elutasítást.⁵³ Ugyanakkor több tekintélyes jogtudós is megkérdőjelezte, hogy a részt vevő államok valóban önkéntesen és saját érdekében csatlakoztak-e ezekhez a szabályozásokhoz, vagy pusztán a nemzetközi politikai és gazdasági nyomás kényszerítette őket erre.⁵⁴ Ezt az uniós jogalkotási trendek is tükrözik, amelyekben egyre inkább megfigyelhető a bírói gyakorlat által irányított harmonizáció, amely sok esetben pozitív harmonizációs kísérletekké alakul át.⁵⁵ Összességében megállapítható, hogy a mai nemzetközi jogalkotásra egyre inkább jellemző egyfajta harmonizációs kényszer, amely a nemzetállamokat szabályozási együttműködésre készíti függetlenül attól, hogy valójában mennyire szükséges vagy kívánatos egy adott nemzetközi szabályozás bevezetése.⁵⁶ Az ilyen folyamatok során az államok jogi és gazdasági mozgástere fokozatosan szűkül, miközben egyre nagyobb szerephez jutnak a nemzetközi jogi mechanizmusok és intézmények az egyes országok belső szabályozásának alakításában.⁵⁷

Az uniós jog elsőbbsége és a jogharmonizáció komoly kihívásokat jelent a tagállamok szuverenitása szempontjából. Bár az uniós jog egységes alkalmazása elméletileg hozzájárul a belső piac zavartalan működéséhez és az Unió céljainak megvalósításához, a gyakorlatban ez gyakran a nemzeti döntéshozatal rovására megy. Az olyan bírósági döntések, mint a Costa

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Sayn Wittgenstein-ügy <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-208/09>

⁴⁸ Pringle ügy <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0370>

⁴⁹ Laval ügy <https://jogkodex.hu/doc/3286073>

⁵⁰ MARTONYI János, Szuverenitás a nemzetközi kapcsolatokban. Magyar Jog, 11, 2016, 621-627.

⁵¹ Statement by Minister Donohoe on decision for Ireland to enter OECD International Tax agreement

<https://www.gov.ie/en/speech/615f7-statement-by-minister-donohoe-on-decision-for-ireland-join-oecd-international-tax-agreement/>

⁵² *Összegző vita a globális minimumadósíntet biztosító kiegészítő adókról és ezzel összefüggésben egyes adótörvények módosításáról szóló T/5877. törvényjavaslatról* <https://uj.jogtar.hu/login#doc/db/33/id/A2300084.TV5/ts/10000101/>

⁵³ Statement by Minister Donohoe on decision for Ireland to enter OECD International Tax agreement

<https://www.gov.ie/en/speech/615f7-statement-by-minister-donohoe-on-decision-for-ireland-join-oecd-international-tax-agreement/>

⁵⁴ Peters CEES: The legitimacy of the OECD's work on pillar two, Tilburg, 2013, 568

⁵⁵ JÓZON Mónika: Az európai uniós jogharmonizáció mint állandó viszonyítási-értékelési-igazodási folyamat tagállami szinten. *Iustum Aequum Salutare*, 3, 2020, 29-48.

⁵⁶ SOMSSICH Réka: A jogharmonizációs kötelezettségek teljesítésének módszertana és eszközrendszere 15 évvel a csatlakozás után. *Állam és Jogtudomány*, 2, 2020, 36-52.

⁵⁷ Uo.

kontra ENEL vagy a Francovich-ügy, világossá tették, hogy az uniós jog elsőbbsége a nemzeti jogalkotás jelentős korlátozásával jár, mivel a tagállamok kénytelenek jogszabályaikat igazítani az uniós normákhoz, függetlenül saját demokratikusan meghozott döntéseiktől.

A nemzeti alkotmánybíróságok több esetben is megkérdőjelezték az uniós jog korlátlan elsőbbségét. A Német Szövetségi Alkotmánybíróság számos ítéletében foglalkozott az európai uniós szerződések és a német alkotmány összeegyeztethetőségével, különös tekintettel az uniós jog elsőbbségére és a tagállami szuverenitás védelmére. Az 1986-os Solange II döntésben a német Alkotmánybíróság felülvizsgálta korábbi ügyben hozott álláspontját az Európai Közösségek jogi aktusainak a német alkotmányjoggal való összeegyeztethetőségének vizsgálatáról. A Solange II döntésben kimondta az Alkotmánybíróság, hogy a közösségi jog németországi alkalmazásának vizsgálatát az Európai Bírósággal való együttműködés keretében végzi. Az 1993. október 12-i határozat megerősítette ezt az álláspontot, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a német alkotmány alapjogi normái továbbra is vonatkoznak az uniós jogra. A 2020-ban újabb mérföldkő volt a német Alkotmánybíróság és az Európai Unió közötti jogi vitában. A döntés lényege, hogy a bíróság megkérdőjelezte az Európai Központi Bank államkötvény-vásárlási programjának jogszerűségét és kimondta, hogy az Európai Unió Bírósága nem megfelelően végezte el a program jogszerűségének vizsgálatát. A német Alkotmánybíróság szerint az EUB túl nagy hatáskört adott az EKB-nak és biztosítania kell, hogy a programot csak megfelelő nemzeti ellenőrzés mellett hajtsák végre. Ezen döntések rávilágítanak arra, hogy a német Alkotmánybíróság folyamatosan fenntartja a jogot arra, hogy ellenőrizze az uniós jog megfelelését a német alkotmányos normáknak, és nem fogadja el az uniós jog teljes, feltétel nélküli elsőbbségét.⁵⁸

A lengyel Alkotmánybíróság 2021. október 7-én hozott döntésében megvizsgálta az Európai Unió Bíróságának két ítéletét (C-824/18 és C-791/19), amelyekben az EUB megállapította, hogy Lengyelország megsértette az uniós jogot az igazságszolgáltatási rendszerének átalakításával. Mateusz Morawiecki, akkori lengyel miniszterelnök kérésére a lengyel Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy az EUB ezen döntéseinek van-e joghatása. Az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az EUB nem jogosult döntéseket hozni a lengyel igazságszolgáltatás terén. Továbbá a lengyel Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy az EUB ezen ítéletei az uniós beavatkozás kísérletei a lengyel igazságszolgáltatásba, ami ellentétes a nemzeti alkotmány elsőbbségével. Kiemelték, hogy az európai integráció nem szünteti meg a nemzeti szuverenitást, és az alkotmány minden esetben elsőbbséget élvez az uniós joggal szemben.⁵⁹ A lengyelhez hasonlóan a román Alkotmánybíróság is megvédte országa szuverenitását, amikor a román Alkotmánybíróság 390/2021. számú határozatában egyértelművé tette, hogy az uniós jog nem élvez elsőbbséget azokkal az alkotmányos normákkal szemben, amelyek az alkotmányos önazonosságot és az uniós hatáskör-átruházás kereteit rögzítik.⁶⁰

⁵⁸ LOMNICI Zoltán: 34 éves a német Alkotmánybíróság történelmi döntése. *Alaptörvényblog*, 2020.

<https://shorturl.at/al1rh>

⁵⁹ LÁZÁR Dénes: Lengyel Alkotmánybírósági döntés az EU-s jog elsőbbségéről. *Hitelsikerek*, 2021.

<https://shorturl.at/HUlfN>

⁶⁰ BLUTMAN László - MEDVEGY Dalma - SCHIFFNER Imola: Európai Unió: a "lopakodó hatáskörrelvonás" jogi összefüggésekben. *Európai jog*, 4,2023, 1-11. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3190654>

3. A NEMZETKÖZI JOG ÉS AZ ÁLLAMI SZUVERENITÁS KÖZÖTTI VISZONY FOLYAMATOSAN VÁLTOZIK

Az államok eltérő módon reagálnak a globális és regionális szinten megjelenő jogalkotási kényszerre, amely fokozatosan korlátozza nemzeti szuverenitásukat. A válaszreakciók alapvetően három típusba sorolhatók, azonban a valóságban ezek a stratégiák gyakran keverednek és az államok eseti alapon döntenek arról, hogy mikor, milyen magatartást tanúsítanak.

Az első lehetséges reakció az, amikor egy állam elismeri a nemzetközi vagy regionális jogot, és jogrendjét annak megfelelően alakítja. Ennek több oka is lehet. Egyes esetekben a nemzetközi jog megbízhatóbb és hatékonyabb szabályozási rendszert kínál, mint a nemzeti jog.⁶¹ Máskor gazdasági, politikai vagy biztonsági érdekek miatt történik a jogharmonizáció.⁶² Ide tartozhat például az Európai Unió tagállamainak többsége, amelyek – bár különböző fokú jogi ellenállással – alapvetően elfogadják az uniós jog elsőbbségét, és alkalmazkodnak hozzá. Ezt a típusú alkalmazkodást gyakran pénzügyi vagy diplomáciai előnyök is ösztönzik, például egy adott szervezetben való tagság pénzügyi garanciákkal, támogatásokkal vagy kedvezményekkel járhat.⁶³

A második lehetőség az, amikor egy ország részben elfogadja a nemzetközi szabályokat, de kivételeket harcol ki magának vagy bizonyos területeken megpróbálja érvényesíteni saját érdekeit. Ez a stratégia arra irányul, hogy az állam elkerülje a szankciókat és a politikai elszigetelődést, miközben fenntartja bizonyos fokú autonómiáját.⁶⁴

A harmadik lehetőség az, amikor egy állam teljes mértékben elutasítja a nemzetközi jog alkalmazását bizonyos területeken. Erre példa az Egyesült Királyság és az Emberi Jogok Európai Egyezménye közötti viszony, amelyben az Egyesült Királyság többször is jelezte fenntartásait az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteivel kapcsolatban, sőt felmerült az egyezményből való kilépés lehetősége is.⁶⁵ Az ilyen típusú álláspont gyakran szuverenitásvédelmi okokból születik, illetve az adott ország kifejezetten meg akarja őrizni a nemzeti szabályozás feletti teljes körű kontrollját.

Bár ezek a stratégiák elméletben jól elkülöníthetők, a gyakorlatban az országok eseti alapon, ügyenként mérlegelik, hogy milyen álláspontot érdemes képviselniük. Gyakran megfigyelhető, hogy ahelyett, hogy a nemzetközi jogalkotási folyamat egy együttműködésen alapuló, konszenzusos megoldáshoz vezetne, a nemzetközi jog egyre nagyobb szerepet követel önmagának, ami súlyosbítja az államok és a nemzetközi intézmények közötti konfliktusokat ahelyett, hogy elősegítené azok megoldását.⁶⁶

⁶¹ CSUHÁNY Péter: Gondolatok a nemzetközi jog és a belső jog viszonyáról. *Állam és Jogtudomány*, 3-4., 2005, 239-271.

⁶² JÓZON Mónika: A jogharmonizáció jövője a bővített belső piacon az alkotmányos szerződés tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 3-4., 2006, 53-65.

⁶³ <https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/debateRecord/dail/2024-12-18/debate/mul@/main.pdf>

⁶⁴ CSATLÓS Erzsébet: Az egyoldalú állami aktusok nemzetközi jogi helyzete. *Miskolci Jogi Szemle*, 1, 2010, 132-158.

⁶⁵ Kényes problémává vált a briteknél Az emberi jogok európai egyezményének betartása. *Euronews*, 2024. <https://hu.euronews.com/my-europe/2024/10/17/kenyes-problemava-valt-a-briteknel-az-emberi-jogok-europai-egyezmenyenek-betartasa>

⁶⁶ JAKAB András: A szuverenitás fogalmához kapcsolódó kompromisszumos stratégiák, különös tekintettel az európai integrációra. *Európai Jog*, 2, 2006, 3.14.

Összességében elmondható, hogy a nemzetközi jog és az állami szuverenitás közötti viszony folyamatosan változó és összetett kérdés, amely napjaink globális világában még nagyobb jelentőséggel bír. Az elemzésben bemutattuk, hogy a nemzetközi jog milyen lehetőségeket biztosít az államok számára, ugyanakkor milyen korlátokat is szab számukra. A különböző jogrendszerek – monista és dualista megközelítések –, valamint az állami szuverenitás gyakorlati kihívásai jól mutatják, hogy a nemzetközi jog és a nemzeti jogrendszerek közötti egyensúly megteremtése nem csupán elméleti, hanem gyakorlati kérdés is.

Az Európai Unió példáján keresztül egyértelművé vált, hogy a nemzetközi és regionális jogrendszerek egyre inkább befolyásolják a tagállami jogalkotást és végrehajtást. Az uniós jog elsőbbsége számos esetben a nemzeti alkotmányos identitás és a tagállami szuverenitás kérdését is felveti. A német, lengyel és román alkotmánybíróságok döntései jól szemléltetik, hogy az egyes államok eltérő módon viszonyulnak az uniós jog elsőbbségéhez, és bizonyos esetekben aktívan ellenállnak a Brüsszelből érkező szabályozási törekvéseknek.

A szuverenitás és a nemzetközi jog ellentétét élesen érzékelhetjük a nemzetközi szintéren. Az Egyesült Államok példája azt mutatja, hogy egyes nagyhatalmak, amikor érdekeiket veszélyeztetve érzik, inkább saját politikai prioritásaik szerint cselekszenek, mintsem hogy engedelmeskedjenek a nemzetközi jog előírásainak. A Kína által képviselt álláspont, amely a nemzetközi emberi jogi normák visszautasítását mutatja szuverenitásvédelmi érvekkel, szintén jól szemlélteti, hogy az államok mennyire eltérően értelmezik a nemzetközi jog és a nemzeti érdekek összefüggéseit.

Végezetül kijelenthető, hogy a nemzetközi jog és az állami szuverenitás közötti egyensúly dinamikusan változó és állandó kihívásokkal terhelt terület. A jövő szempontjából kulcsfontosságú, hogy az államok és a nemzetközi szervezetek közötti kommunikáció folyamatos maradjon és olyan kompromisszumok szülessenek, amelyek biztosítják a globális stabilitást, miközben nem sértik az egyes országok alapvető érdekeit és alkotmányos identitását. A következő évtizedekben a legnagyobb kihívás az lesz, hogy a nemzetközi jog ne csupán egy formális jogi keret maradjon, hanem valóban működőképes, konszenzusra épülő és tiszteletben tartott rendszerként szolgálja az államok közötti együttműködést.

SZÁZADVÉG

SZÁZADVÉG

„Változó
világunkban
csak minőségi
adatokra
támaszkodva
tudunk jó
döntést hozni.”

A Századvég küldetése, hogy segítsen a tisztánlátásban, hogy minél jobb döntések születhessenek. A jó döntésekhez pedig két dolog kell: világos célok és lényegi információk.

Kollégáink azon dolgoznak, hogy megértsék a hazai és nemzetközi gazdasági, társadalmi folyamatokat, és ezáltal hasznos és érthető tudást szolgáltatassanak a döntéshozóknak; legyenek azok vállalati, kormányzati vezetők, vagy akár magánemberek.

